

SAS BÉLA:

## A SZOCIÁLIS INFRASTRUKTÚRA FEJLESZTÉSÉNEK ERŐFORRÁSAI A DÉL-DUNÁNTÚLI RÉGIÓBAN 1971–85 KÖZÖTT

Az infrastruktúra a gazdaság harmónikus növekedésének része, annak egyaránt feltétele és eredménye. A társadalmi-gazdasági fejlődés és az infrastruktúra kölcsönhatása napjainkban nem vitatott kérdés.

A gazdasági fejlődés együtt jár az infrastruktúra fokozatosan erősödő szerepével. Az infrastruktúra szerepének megítélése a mindenkori társadalmi-gazdasági erőviszonyok függvényeként alakul, a fejlesztése és a gazdaság fejlődése kölcsönviszonyban áll egymással. Ennek bemutatására tekintem át a dél-dunántúli régió\* infrastrukturális fejlesztési erőforrásait a tanácsi fejlesztési alapok alakulása, jellemzése alapján az 1971–85 közötti időszakban, három ötéves tervciklusban.

A vizsgálat elsődlegesen a szociális infrastruktúrára terjed ki, így a termelői infrastruktúra fejlesztési erőforrásait kevésbé érinti. A termelői infrastruktúra fejlesztési forrásai köztudottan az ágazati minisztériumokhoz, az országos főhatóságokhoz, a vállalati fejlesztésekhez kapcsolódnak és hatásuk áttételesen jelentkezik a szociális infrastruktúra fejlettségi színvonalában. A szociális infrastruktúra fejlesztésének erőforrásai erőteljesen kötődnek a tanácsi fejlesztési erőforrásokhoz, a tanácsi fejlesztési alapok képzéséhez és felhasználásához.

A települések infrastrukturális fejlesztésének pénzügyi struktúrája országonként rendkívül eltérő képet mutat. A pénzügyi erőforrások képzése és felhasználása függ a társadalmi politikai rendszertől, a történelmi fejlődés sajátosságaitól, a helyi kormányzatok felépítésétől stb. Ennek ellenére is fellelhető néhány alapvető azonosság. Ezek közül emelnék ki néhányat. Jellemző a bevételek szerkezetére, hogy a helyi bevételekben a támogatások döntő szerepet kapnak. A felsőbb szintű támogatások, hozzájárulások jelentik általában a bevételek több mint felét. Ezek a támogatások többféle formában kerülnek a helyi igazgatási szervekhez. Egy részük kötetlen, de általános jellemző a kötött, célorientált forma, a támogatásokat célcsoportokban összevonva, illetve specifikusan címzetten adják.

Általános vonásként emelhető ki, hogy a támogatásokban fellelhetők ösztönző mechanizmusok, amelyek a fejlesztéshez a települések saját erőforrásainak függvényében járulnak hozzá. Megtalálhatók e rendszerben a különböző normatív módsze-

\*A dél-dunántúli régió e tanulmányban Baranya, Somogy Tolna és Zala megyéket foglalja magában.

rek, amelyeket legtöbbször különböző kritériumokhoz kötnek. Példának elégséges megemlíteni hazai viszonylatban a lakásépítés társadalmilag preferált helyzetét.

Általános jellemzőként fogalmazható meg, hogy a támogatásokkal kapcsolatban állandó vita folyik a helyi önállóság és a központi kötöttség konfliktusai között. Ez a jelenség a szocialista országok reformtörekvéseiben is hangsúlyozottan szerepelhet.

A tanácsok költségvetési struktúrájában 1986. január 1-jéig elkülönített – tanácsi fejlesztési alap állt rendelkezésre a fejlesztési célok finanszírozására. A fejlesztési forrás képzésének feltételeit a szabályozórendszer változásának megfelelő rendelkezések határozták meg.

*A fejlesztési források legáltalánosabb tételei az alábbiak:*

- a lakosság kötött és önkéntes közműfejlesztési hozzájárulása,
- telekadó,
- út- és közműfejlesztési hozzájárulás,
- telekeladásból és tartós használatba-adásból származó bevételek,
- lakásépítéssel és juttatással kapcsolatos bevételek,
- vállalatok, szövetkezetek városi és községfejlesztési hozzájárulása,
- mezőgazdasági nagyüzemek városi és községfejlesztési hozzájárulása,
- telekhasználati díj,
- tanácsi vállalatok értékcsökkenési leírási hányada,
- mezőgazdasági földek utáni térítés,
- hitelből származó bevételek,
- állami hozzájárulás,
- visszatérülések,
- átvett pénzeszközök,
- előző évi pénzmaradvány,
- függő- és átfutó tételek.

A tanácsok fejlesztési lehetőségeit és a települések infrastrukturális fejlesztését jelentős mértékben bővítette a lakosság által teljesített társadalmi munka, valamint az újabb pénzügyi konstrukciók, a társulási formák, az új vállalkozási formák, a kötvények kibocsátása stb.

A fejlesztési erőforrások összetételét, annak változását, alakulását követjük nyomon az 1. táblázatban.

A táblázat értékelésekor figyelembe kell venni, hogy az a bevételeket folyóáron tartalmazza. A bevételek között nem szerepel a társadalmi munka értéke, az ún. helyi anyagérték. Ezért a későbbiekben a 2. táblázattal való összevetéskor az összegszerűségeltérést mutat, mivel az abban szereplő adatok ez utóbbi bevételi tételeket is tartalmazzák.

Figyelemmel kell lenni továbbá arra is, hogy az infrastruktúra fejlesztése, a források ágazati elosztása, a társadalmi-gazdasági élet változásaival, követelményeivel szoros összefüggésben történik, és ez meghatározza egy-egy tervidőszak kiemelt feladatait is. A kifejezetten népgazdasági érdeket szolgáló fejlesztések központi támogatással, célcsoportos beruházásként valósultak meg, melyeknek tartalmi köre – követve a változásokat – tervidőszakonként módosultak.

## 1. táblázat

A tanácsok fejlesztési alapjainak alakulása a Dél-dunántúli régióban a IV., V. és VI. ötéves tervidőszakban

(millió Ft)

Bevételek	T e r v i d ő s z a k					
	IV.	Megosztás %	V.	Megosztás %	VI.	Megosztás %
Saját bevételek összesen	1 702	13	2 711	14	2 609	11
Megosztott bevételek összesen	842	7	2 387	12	5 181	22
Állami támogatás együttesen	4 986	40	9 321	46	9 245	40
Bankhitel összesen	1 199	9	1 399	7	1 071	5
Átvett pénzeszközök	2 616	21	3 394	17	3 861	17
Egyéb források	1 251	10	861	4	1 064	5
Bevételek összesen:	12 596	100	20 073	100	23 031	100

Tekintsük át, hogy az 1. táblázat elemzése során, milyen általános tendenciák rajzolódnak ki a bevételi források egyes elemeinek megosztásában!

A saját bevételek aránya stagnáló, illetve csökkenő irányzatot mutat. A saját bevételek csökkenését részben kompenzálta, hogy a megosztott bevételek összege az egymást követő tervidőszakokban erőteljes növekedést mutat. Az állami támogatások aránya az V. ötéves tervciklusban volt a legmagasabb, a IV. és VI. ötéves tervidőszakban azonos – 40%-os – arányt képviselt. A bankhitelek részesedési aránya monoton csökkenést mutat. Ez nyilván összefügg a „megelőlegezett” forrásállománnyal és a kamatok költségvonzatával is. Az átvett pénzeszközök aránya is csökkenést mutat. Ezen belül – itt nem közölt bontás szerint – megfigyelhető, hogy a vállalatoktól, szövetkezetektől átvett pénzeszközök csökkentek, míg a minisztériumoktól, főhatóságoktól átvett források kis mértékben nőttek. Az egyéb források aránya is csökkenő tendenciát mutat, amelyben meghatározó szerepe van annak, hogy az előző évi pénzmaradványok tervidőszakra tervidőszakra csökkentek, bár ez a régió megyéiben eltérően jelentkezik.

A továbbiakban tekintsük át miként is alakultak a fejlesztési alapok a dél-dunántúli régióban és melyek a legáltalánosabb jellemzők a vizsgált időszakban. A táblázat adatainak elemzésekor elsősorban a bevételeket vizsgáljuk és ezt követjük a tanulmányban a későbbiek során is.

Jól kirajzolódik a táblázatban, hogy a tanácsi fejlesztési alapok a vizsgált időszak alatt országosan mintegy két és félszeresére növekedtek. Tervidőszakonként egyértelműen kirajzolódik a nominális fejlesztési lehetőségek növekedési ütemének lassulása. A IV. és V. ötéves tervidőszak között erőteljes, azt követően lényegesen szűkülő ütemű a bevételek és kiadások növekedésének mértéke. Élesen tükröződik a gazdasági fejlődés és az infrastruktúra fejlesztése közötti kölcsönös viszony. És fel kell hívni a figyelmet arra is, hogy a szocialista országokra általánosan jellemző

ún. „követő” jelleg azzal a következménnyel jár, hogy a viszonylagosan fejletlen infrastruktúra hátráltatja a gazdasági növekedést, és a napjainkban hirdetett innovációs lehetőségeket.

2. táblázat

A tanácsi fejlesztési alap bevételeinek és kiadásainak évi átlagos értéke

(millió Ft)

Megnevezés	Bevételek a			Kiadások a		
	IV. ötéves tervidőszakban	V. ötéves tervidőszakban	VI. ötéves tervidőszakban	IV. ötéves tervidőszakban	V. ötéves tervidőszakban	VI. ötéves tervidőszakban
Baranya megye	5 688	9 420	10 926	4 494	8 400	9 951
Somogy megye	4 201	6 771	8 020	3 275	5 960	7 265
Tolna megye	2 559	4 113	5 673	2 121	3 645	5 226
Zala megye	3 027	5 382	6 516	2 551	4 489	5 870
Dél-dunántúli régió összesen	15 475	25 686	31 135	12 441	22 494	28 312
Ország összesen	140 451	234 160	247 135	120 504	203 515	225 419

A táblázat jól mutatja azt is, hogy a bevételek és kiadások növekedési üteme a Dél-Dunántúlon lényegesen gyorsabb volt az országos átlagnál, ezen belül azonban megyénként is jelentős ütemkülönbségek alakultak ki. A leggyorsabb ütemben emelkedett Tolna és Zala megye fejlesztési forrásainak összege, amelyben mind regionális, mind megyei szinten is tükröződik az infrastruktúra fejlesztésében a területfejlesztési politikánk nivellációs törekvése.

Az 1. és 2. táblázat összevetésével mutatható ki a társadalmi munka, a helyi anyag és az egyéb helyi tényezők forrásként megjelenő értéke, amely tervidőszakonként erőteljes növekedést mutat. Ezek együttes összege terciklusonként 2879, 5613, 8104 millió forint. Meg kell jegyeznünk, hogy a tanácsi fejlesztési alapok konstrukciós változásai során a társadalmi munkát hol a források részeként, hol attól független tételeként vette számba az államigazgatási pénzügyi beszámolórendszer.

Ugyancsak figyelembe kell venni egyes közigazdászok azon véleményét, hogy a jelzett érték nagyságrendjénél a számbavétel pontossága megkérdőjelezhető, valószínűsíthető a „felértékeltség”! Az viszont bizonyos, – a fenti megjegyzéssel együtt is – hogy ez a fejlesztési forráselem lényeges jelentőséggel bír, hiszen országos átlagban a IV. ötéves tervidőszak éveiben az összes fejlesztési forrásnak mintegy 5, az V. és VI. ötéves tervidőszak éveiben pedig csaknem 10%-a származott társadalmi munkából.

Még egy észrevétel kívánkozik ide, – bár adatai nem szerepelnek a táblázatban – nevezetesen, hogy a magyar településhálózatban tendenciaszerű, lényeges különbségek mutatkoznak a társadalmi munka szerint. A közöttük lévő összefüggésben markánsan kimutatható a negatív korrelációs kapcsolat!

Az előzőekben jelzett eltérő ütemű megyei fejlődés a fejlesztési alapon a kiegyenlítődés irányába hatott. Hogy ez milyen mértékű, azt a 3. táblázat adatai mutatják.

## 3. táblázat

A tanácsi fejlesztési alap bevételeinek és kiadásainak egy lakosra jutó évi átlagos értéke

(Ft)

Megnevezés	Bevételek a			Kiadások a		
	IV.	V.	VI.	IV.	V.	VI.
	ötéves tervidőszakban			ötéves tervidőszakban		
Baranya megye	2646	4331	5047	2090	3862	4596
Somogy megye	2327	3772	4506	1814	3320	4081
Tolna megye	2015	3104	4249	1670	2751	3919
Zala megye	2311	3777	4137	1947	3150	3727
Dél-Dunántúl összesen	2368	3822	4542	1904	3347	4130
Ország összesen	2673	4378	4619	2293	3805	4213

Ezek után ki kell térni a tanácsi fejlesztési alapok reálértékének tendenciáira is. A tanácsi fejlesztési alap értékmutatóit tekintve 15 év alatt országosan mintegy másfélszeres növekedést figyelhetünk meg a bevételi és kiadási oldalon egyaránt. Ez a nominális változás azonban reálértékben lényegesen kisebb növekedést takar, hiszen 15 év alatt a beruházási javak ára hozzávetőlegesen 84%-kal növekedett. Így a fejlesztési alapok reálértéke a vizsgált időszak alatt csak 44%-kal nőtt. (Az alkalmazott árindex miatt természetesen az eredményünk megközelítő pontosságú.) Ha a 15 éves időszakon belül az egyes tervciklusokat vizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy tervidőszakonként eltérő tendenciák érvényesültek. Ez abból fakad, hogy tervidőszakonként előre haladva a bevételek és kiadások növekedési üteme erősen lassuló, az árak változása pedig ezzel éppen ellentétes tendenciájú volt. Például: a IV. ötéves tervidőszak alatt a bevételek és kiadások országosan, és a Dél-Dunántúl megyéiben is közelítőleg 70%-kal növekedtek, miközben a beruházási árak emelkedése alig 15%-os volt. Ebből is világosan látható, hogy a 15 éves reálérték növekedés teljes egészében a IV. ötéves tervidőszaki növekedésből ered.

Az V. ötéves tervidőszakban a fejlesztési alap tételei 20–50%-kal nőttek a régióban, míg a beruházási árak növekedése valamivel 20% alatt maradt. A VI. ötéves tervidőszakban a fejlesztési források a Dél-Dunántúlon 15–35%-kal bővültek, a beruházási árak viszont 34%-kal nőttek. Ebben a tervidőszakban tehát a fejlesztési összegek reálértéke mintegy harmadával visszaesett.

Az eltérő ütemű értékű és árváltozások együttesen azt eredményezték, hogy a tanácsi fejlesztési alapok 1985. évi összegei reálértékben lényegesen kisebbek voltak az 1980. évinél és számításaink szerint közelítőleg az 1977. évi reálérték színvonalának felelnek meg.

Fel kell hívnunk a figyelmet, hogy az előbbieken vázolt tendencia alapján miként lehet értékelni az Országos Településhálózat-fejlesztési Konceptió 1981. évi módosulását, amely célul tűzte ki a fejlesztési alapok város–község megoszlásának a községek javára történő módosítását. Ez a helyes nivellációs elgondolás bizony nem a legjobb időpontban született.

*A fejlesztési erőforrások felhasználása a vizsgált térségben is sajátos közigazgatási és településhálózati jellemzőket mutat.*

Az infrastruktúra fejlődésében meghatározó szerepe van a tanácsi gazdálkodásnak, amelyhez szervesen kötődik a településszerkezet, a településhálózat és a közigazgatási szervezet kölcsönös viszonya a terület- és településfejlesztési politikán belül.

A régió településhálózatának jellemzői lényegesen különböznek az ország „átlagos” településhálózati vonásaitól. A Dél-Dunántúl területét az átlagosnál jóval nagyobb településsűrűség jellemzi. Ezen belül megyénként is nagy a szóródás. A legnagyobb településsűrűség a döntően az aprófalvas Baranya és Zala megyékben található.

## 4. táblázat

*A dél-dunántúli régió településeinek általános jellemzői*

Megnevezés	A települések száma			A városok száma		
	1971	1981 I. 1-jén	1985	1971	1981 I. 1-jén	1985
Baranya megye	320	296	296	4	5	5
Somogy megye	250	241	238	2	5	5
Tolna megye	108	109	108	2	4	5
Zala megye	244	265	255	2	4	5
Dél-Dunántúl összesen	922	911	897	10	18	20

A régió településhálózata jelentős változásokon ment át. A városok száma az 1971. évi 10-ről 1985-re 20-ra nőtt. Ez a gyors ütemű várossá nyilvánítási hullám azonban erőteljesen igénybe vette a megyék fejlesztési erőforrásait és azokat erőteljesen a célirányos felhasználásra kényszerítette.

1971-ben a régió 922 településének 37%-a volt törpefalva, 1985-ben ez az arány 50%-ra növekedett. A törpefalvakban az infrastrukturális alapellátás igen komoly gazdaságossági kérdéseket vet fel. Az alacsony jövedelmi helyzetben lévő lakónépesség fizetőképese kereslete nem éri el az infrastruktúra funkcionáltatásának alsó határát sem. Ezt a feladatot pedig a jelenlegi gazdálkodási szabályaink szerint egyetlen piac- és nyereségorientált vállalat, szövetkezet, hálózat sem képes magára vállalni, ezért válik szükségessé ezen települések központi támogatása. A terület aprófalvas jellegéből adódóan gyakoriak voltak a közigazgatási változások, ezen túlmenően két esetben került sor megyehatárokat is érintő területátcsatolásokra.

A Dél-Dunántúl közigazgatási struktúráját napjainkban egy megyei városi, 20 városi tanácsú település alkotja, valamennyi városkörnyéki irányító szerepkörrel bír. A városhálózat mellett három városi jogú nagyközség van a térségben. Irányításuk alá tartozik a régió 874 községe, amelyek közül 258 település ügyeinek összefogása közvetlen hatáskör formájában, míg a 616 nem tanácsszékhely település irányítása áttételesen, a székhelyközségeken át valósul meg. Ez a kialakult közigazgatási struktúra más egyéb hatások mellett erőteljesen befolyásolta a tanácsi fejlesztési alap felhasználását településkategóriákként. Terjedelmi korlátok miatt itt csak példászerűen

mutatunk be néhányat. Elsőként álljon itt a Tolna megyére vonatkozó táblázat, amely az V. ötéves tervidőszak alatti helyzetet illusztrálja.

## 5. táblázat

*Az egy lakosra jutó tanácsi fejlesztési alap Tolna megyében az V. ötéves terv időszakában*

Megnevezés	Ft/fő
A megye összes községe együtt	758
Ebből: nagyközségek	1615
községek	292
Közös tanácsú községek együtt	773
Ebből: tanácsi székhely községek	1113
társközségek	131

Egy másik megyei példa szerint Baranyában a tanácsi fejlesztési alaphoz való részesedés a IV. ötéves tervidőszak során az alábbi volt: Pécs 62,4%-os, a középfokú központoké 18%, a községeké csupán 9,8%. Az arány az V. ötéves tervben a hierarchizált elosztás irányába tolódott el, amikor is a községek részesedése csupán 6,8% volt. A túlhierarchizált felosztás a VI. ötéves terv során már oldódott és a községek részesedése elérte a 15,8%-ot.

Somogy megyében az infrastruktúra fejlesztését szolgáló elosztáspolitikai lényegében a városokat, egyes kiemelt nagyközségeket, valamint a Balaton-partot preferálta. A községek központi eszközökből történő fejlesztése háttérbe szorult, a beruházásaikban inkább a lakosság erőforrásai és önkéntes közreműködése játszott szerepet. A községek és elsősorban az aprófalvak fejlődési üteme lelassult, egyes településekben a körzetesítés eredményeként az alapellátás feltételei is romlottak. A településhierarchia egyes szintjein végrehajtott infrastrukturális fejlesztések mellett Somogy megyében sajátos feladatot jelentett a Balaton déli partján a vendégforgalom fogadási feltételeinek biztosítása. Az elmúlt évtizedekben központi, megyei és helyi erőforrások koncentrált felhasználásával széles körű ellátó hálózat létesült e kiemelt üdülőkörzetben. Ez az idegenforgalmi szezonon kívül a helyi lakosság számára városi színvonalú ellátást biztosít.

Zala megyében a fentiekhez hasonló tendenciák érvényesültek a fejlesztési erőforrások elosztásában. Két tényező alapján az elosztási rendszer hierarchikus vonásai azonban itt még karakterisztikusabbak. Egyrészt az aprófalvas jelleg meghatározóbb, mint Tolna és Somogy megyében; másrészt a városok számának és azok népességének növekedése — amely döntően a területi átcsatolások eredménye — erőtejesen igénybe vette az infrastrukturális fejlesztésekre szolgáló erőforrásokat.

A kiragadott példák végső kicsengése az, hogy joggal feltételezhetjük, hogy a felhasznált tanácsi fejlesztési alapoknak a települések jogállása szerinti felosztása a régióban és országosan is azonos tendenciájú volt a vizsgált időszakban. A tévedések elkerülése végett hangsúlyozni szeretnénk, hogy a települések infrastrukturális ellátási

szintje és így funkciója is erősen kötődik a településhálózati funkcióhoz. A települések hierarchizált rendje nyilván más-más erőforrásarányt igényel felső-, közép- és alsó-, valamint alapfokú ellátási funkció esetén. Itt csupán azt kívántuk jelezni, hogy az arány mértéke vitatható volt. Az 1981. évi terület- és településfejlesztési koncepció több társadalmi-gazdasági tényező hatására ezt korrigálta. Gondoljunk csupán a foglalkoztatottsági struktúrára, a migrációra, az egyéb demográfiai tényezőkre és természetesen a jelenkori gazdasági helyzetükre is.

Összefoglalva azt mondhatjuk, hogy az 1970-es évtized elején még erőteljesen érvényesítette hatását az a településpolitikai irányvonal, amelynek következtében az extenzív iparosítás nyomán dinamikus városfejlődés indult meg az ország településhálózatának néhány centrális pontján. A Budapest ellenpólusaként fejlesztendő öt megyei városunk a IV. ötéves tervidőszakban élte növekedésének leglátványosabb időszakát. Erőteljesen fejlődtek a redisztribúciós felosztási módszer alkalmazásával a megyei központok is. Megindul a települések ivóvízellátásának fejlesztése, valamint a székhely- és társközségek közötti közlekedési kapcsolatok kiépítése, a székhely községekben a centralizációs hatásra az infrastrukturális fejlődés. Többek között az általános iskolák körzetesítése révén a székhelyközségekben megindult az általános iskolák építési programja. A városodási folyamat felerősödése nyomán a városihiányos térségekben a kisvárosok fejlesztése tapasztalható. Az előzőek hatására felgyorsult az aprófalvak elnéptelenedési folyamata, amely mindkét póluson speciális infrastruktúra problémákat vet fel. A lakó- és munkahelyi funkciók elkülönülése a községekben erősödött.

Felgyorsult a kisregionális közüzemi víztársulatok szervezése, amelyekben a lakosság önkéntes pénzügyi hozzájárulása és a gazdálkodó egységek hozzájárulása a meghatározó. A lakásépítési „kényszerpálya” miatt a megyei tanácsok tényleges elosztó funkciója jelentősen beszűkült. A tanácsok fejlesztési forrásai zömmel az országosan megszabott prioritások megvalósítását szolgálták, kevésbé a helyi problémák megoldását. A településeken végzett társadalmi munka növekszik mégpedig úgy, hogy az egy főre jutó teljesítés a települési hierarchia piramisával ellentétes képet mutat. A területi ellátás feszültségeket felismerve növelték a tanácsok fejlesztési lehetőségeit, e fejlesztési források nem jelentették azonban egy típusában új elosztási rendszer bevezetését. Nagymértékben korlátozta a fejlesztési források nagyságát a beruházások befagyasztása az V. ötéves tervidőszak végén. Az V. ötéves tervi „visszavonulások” erőteljesen meghatározták a VI. ötéves terv forrásállományát. A VI. ötéves terv időszakában a községek részesedési aránya a fejlesztési forrásokból megnőtt. Növekedett a helyben képződő források volumene és aránya és csökkent a központi részarány. Erősödött a különböző társulások, pénzügyi eszközök (hitel, kötvény, TEHO) szerepe a fejlesztési forrásokban és növekedett a lakossági hozzájárulás is, melynek aránya a településhálózati hierarchia szintjeivel ellentétesen alakult.

Megfigyelhető a vizsgált időszakban a tanácsi és a nem tanácsi tervek aszinkronitása. A tanácsok és a vállalatok középtávú és éves terveinek kidolgozási és jóváhagyási időpontjai eltérnek egymástól. Ez a területfejlesztési tervek összehangolását, a közös beruházások megalapozottságát és megfelelő előkészítését is gyakran hátráltatta. A termelő és szociális infrastruktúra közös megvalósítását befolyásolták a különböző pénzügyi tilalmak és korlátok. Miközben a tanácstörvény, a tervtörvény a tanácsok és a nem tanácsi szervek közötti gazdasági kooperációra, közös beruházásokra ösztö-



nöz, más oldalról az egyéb pénzügypolitikai intézkedések az alapátadás-átvételek korlátozására irányulnak.

Mindezen gondokon és problémákon kívánt enyhíteni és javítani az Országos Településhálózat-fejlesztési Koncepció 1981. évi módosítása, az Országgyűlés 12/1980–85. számú határozata a terület- és településfejlesztés hosszú távú feladatairól, az 1985. évi VII. törvény, amely többek között a tanácsi gazdaságirányítás és gazdálkodás új elveit rögzíti. Azt azonban tudomásul kell vennünk, hogy az infrastruktúra fejlesztés erőforrásai elsődlegesen a népgazdaság mindenkori gazdasági helyzetétől függenek és ezen belül a hatékonysági és nivellációs törekvések egyidejű érvényesítésére szolgálnak.

## IRODALOM

- BÉLLEY L. 1984: Gazdasági irányítás és infrastruktúrafejlesztés. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest.
- CSORBA Z.-né 1986: Pénzeszközök a területfejlesztésben. Településfejlesztés. 2. sz. pp. 65–70.
- FULMERNÉ KOVÁCS K. 1986: Az infrastruktúra fejlesztésének alakulása Baranya megye tanácsi gazdaságában 1970-től napjainkig. Kézirat. Pécs, MTA Regionális Kutatások Központja.
- SAS B. 1983: Az infrastrukturális ellátottsági színvonal és a településhálózati szerepkör néhány összefüggése. MTA Dunántúli Tudományos Intézeti Közlemények 30. pp. 60–77.
- SOÓS L. 1986: A tanácsi fejlesztési alap jellemzői a Dél-Dunántúlon. 1971–85. Kézirat, Pécs, MTA Regionális Kutatások Központja.
- VÁGI G. 1982: Versengés a fejlesztési forrásokért. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest.

VARGHA LÁSZLÓ GYULA:

## ORVOSFÖLDRAJZILAG A GYÓGYVIZORSZÁG FEJLESZTÉSI POLEMIÁJÁRÓL

### I. A gyógyvizeink általános kérdései

A *gyógy-idegenforgalom* mindinkább szükségletté válik. Hazánkban pedig a gazdasági növekedés egyik fontos eszköze lehetne. Ismert a mondás: pl. Róma a „szőkőkutak”, London a „füst-köd” városa, Budapest a „fürdőké” stb. Ebben sok a valóság mag. De vajon csak Budapestet illetheti meg e jelző?

A kelták e helyet így nevezték: „AK INK” (Bő víz). Az akkori vizek azóta is bőven buzognak. Újabb az ország területén több helyen új lehetőségeket ismertünk meg. A rómaiak, de később a törökök is szívesen építettek magas színvonalú fürdőket. Azonban gyógyvizeink jó híre a XX. század elején vált ismertté a világon. Ásványvizeket exportáltunk: Európába, Ázsiába, Amerikába.

És most? Messze nem használjuk ki lehetőségeinket! Magyarországon a föld mélye jelentős hévíztartalékot rejt magában. Ez az értékes természeti kincs világszerte